1 LİRA
1977 HAZİRAN 8

GÖZLEM
gerçeklere

... çocukların ve yetişmekte olan gençlerin, üretken çalışma ile eğitimleri bağdaştırılmadıkça, toplum ne anne babaların ne patronların onları işte kullanmalarına izin vermemelidir.
Karl Marx

OKURLARLA

Sevgili okurlar,
Her geçen gün artan ilgi ve desteğinizle 8. sayıya ulaştık. Dergimize ilk sayısından bu yana gösterilen ilginin giderek artması baskı sayımızı artırmamıza yol açtı. Bu arada dergimize yeni abone olan okuyucuların daha önce çıkan sayıları da istemeleri üzerine dergimizin bazı sayıları tamamen tükendi. Bundan sonra ilk sayıdan başlayarak abone olmak isteyen okurlara 2. ve 3. sayıları gönderemeyeceğiz.
Okurlarımızın büyük bir kısmı bize yazdıkları cesaret verici mektuplarında dergimizi daha çok sayfalı ve geniş kapsamlı bir dergi olarak görmek istediklerini belirtiyorlar. Bu bizim de dileğimiz. Ancak daha önceki sayılarda da belirttiğimiz gibi bunu tam anlamıyla gerçekleştirmek için hazırlanıyoruz.
Bu sayımızda sizlere Karl Marx'ın «Gotha Programının Eleştirisi» isimli eserinden, programın eğitimle ilgili maddesini eleştirdiği bölümü sunuyoruz.
MC iktidarının faşist ideolojiyi yaymak üzere kaleme aldırdığı lise tarih kitaplarının eleştirildiği ve Dev-Lis üyesi öğrenciler tarafından hazırlandığı belirtilen «Faşist Lise Tarih Kitaplarının Eleştirisi» isimli kitapla ilgili bir tanıtma yazısını ise başarılı bir kollektif çalışma örneği olarak sunuyoruz.
Tarihin Tanıkları Dizisinin ikinci kitabı olan «Yılların İçinden» isimli kitabın yazarı Abidin Nesimi'nin sosyalist hareketin geçmişiyle ilgili anılarının ele alındığı yazı ise genç kuşaklarca pek bilinmeyen dönemleri ele alan bu kitabı tanıtmak amacını taşıyor.
Yalnızca abone olan kişilere gönderilen ve özellikle eğitim sorunlarıyla buna bağlı olarak çocuk edebiyatı vs. gibi sorunlara ağırlık veren dergimiz okurlarının büyük bir kısmını eğitimciler ve öğrenciler oluşturuyor.
Pek çok okurumuzun bize yazdıkları mektuplarda, okulların kapalı olduğu yaz aylarında tatile çıkarak yer değiştireceklerini ve bu nedenle dergilerin ellerine geçmeyerek kaybolabileceğini bildirmeleri üzerine, dergimizin yayınına yaz döneminde yalnızca iki ay için ara vermeyi uygun bulduk.
Elinizdeki 8. sayı olan bu haziran sayısından sonra temmuz ve ağustos ayları içinde çıkmayacağız. Eylül ayında gerçekleştirmeyi düşündüğümüz pek çok yenilikle yine sizlerle beraber olacağız.

İyi günler dileğiyle
Gerçeklere GÖZLEM

KİTAP KULÜBÜ

Özellikle Anadolu'da, kitapçı bulunmayan pek çok yerdeki okuyucularımızın kitap edinebilmesi amacıyla kurduğumuz Kitap Kulübü listesindeki kitaplardan edinmek isteyenlere 100 lirayı aşan istekleri % 25 indirimle gönderilir. Posta ücreti Kitap Kulübüne aittir.

BİLİM DİZİSİ

EKONOMİ POLİTİK EL KİTABI 20.—
Pierre Salama / Jacques Valier
(2. Baskı)

SOSYAL SINIFLAR 30.—
Muzaffer Sencer

AZGELİŞMİŞLİK SÜRECİNDE TÜRKİYE
Stefanos Yerasimos
Cilt I : Bizanstan Tanzimata 40.—
Cilt II : Tanzimattan 1. Dünya Savaşına 40.—
Cilt III : 1. Dünya Savaşından 1971'e 50.—

AZGELİŞMİŞLİK VE EMPERYALİZM 15.—
Derleyen: Atillâ Aksoy

ALMAN EMPERYALİZMİNİN TÜRKİYE'YE GİRİŞİ 15.—
Lothar Rathmann

1908 İŞÇİ HAREKETLERİ / YARI MÜSTEMLEKE OLUŞ TARİHİ 20.—
Hüseyin Avni Şanda

TARİHİN TANIKLARI DİZİSİ

HATIRLADIKLARIM 30.—
Zekeriya Sertel

YILLARIN İÇİNDEN 30 —
Abidin Nesimî

İŞÇİ HAREKETLERİ SORUNLARI DİZİSİ

AVRUPA İŞÇİ HAREKETLERİ TARİHİ 15.—
Wolfgang Abendroth

İNGİLTERE'DE EMEKÇİ SINIFLARIN DURUMU 30.—
Friedrich Engels

TÜRKİYE'DE GREV HAKKI VE GREVLER 20.—
Kemal Sülker

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFI 1976 YILLIĞI 50.—
Hazırlayanlar: Sevgi / Abdullah Özkan

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA SOSYALİST HAREKETLER 30 —
Georg Haupt / Paul Dumont

EĞİTİM SORUNLARI DİZİSİ

BARBİANA ÖĞRENCİLERİNDEN MEKTUP 12.50
(3. Baskı)

AYDINLIĞA DOĞRU 15.—
Gerçekçi bir eğitim denemesi
Mario Lodi
(2. Baskı)

EĞİTİM ÜRETİM İÇİNDİR 10.—
Harun Karadeniz
(4. Baskı)

DÜZENE UYGUN KAFALAR NASIL OLUŞTURULUR? 15.—
E. A. Rauter
(2. Baskı)

EMPERYALİST KÜLTÜR SANAYİİ : WALT DISNEY 20.—
A. Mattelart / A. Dorfman

«GÖZLEM ÇOCUK» AŞAMA DİZİSİ

HİROŞİMA ÇOCUKLARI 10.—
Arata Osada

DAVULCULAR 10.—
Reiner Zimnik

BİR İNSAN DOĞUYOR 10.—
Maksim Gorki

MUTSUZ BİR HAFTA 10.—
Janusz Korczak

BİR ŞEFTALİ BİN ŞEFTALİ 10.—
Semet Behrengi
(2. Baskı)

KÜÇÜK KARABALIK 10.—
Semet Behrengi
(2. Baskı)

GÜL SAĞANAĞI 7.50
Çocuklar için şiirler
İsmail Uyaroğlu

KARANLIĞI YİYEN KEÇİ 10.—
Fazıl İskender

YARININ BÜYÜKLERİNE ŞİİRLER 10.—
Bertolt Brecht

YEŞİL KÖPEK 10.—
Stanislav Stratiev

YAŞAMAYA DAİR 10.—
Nâzım Hikmet

HAYDUT OĞLU HAYDUT 10.—
Karel Çapek

ALBALON İLE MORBALON 10.—
Ümit Denizer

BİSKAY KÖRFEZİ KAPTANLARI 10.—
Stanislav Stratiev

DON CAMALE'YE ZEYTİN YOK 15.—
Gunther Feustel

UÇURTMAM SAVAŞTAN KORKMAZ 10.—
Vietnam Çocukları

SANSÜR 10.—
Tan Oral

İSTEME ADRESİ :
P. K. 966
Karaköy — İSTANBUL

Sahibi : Marianna Hristidis / Yazı İşleri Müdürü : Abdullah Özkan / Teknik Sekreter : Deniz Oral / Yönetim Yeri : GÖZLEM YAYINLARI Başmusahip Sok. Tan Ap. No: 10 D. 6 Cağaloğlu/İST. / Yazışma Adresi : P.K. 966 Karaköy/İSTANBUL / Dizgi : Murat Matbaacılık Koll. Şti. / Film : Tab Grafik / Baskı : GÖZLEM BASIMEVİ / Abone Koşulları : 1 senelik 5.— TL.

Başarılı Bir Kollektif Eleştiri Örneği

«faşist lise tarih kitapları eleştirisi»

MC iktidarının 1976-77 ders yılı içinde tüm ortaöğretimdeki ders kitaplarının değiştirilmesi ve yerlerine faşist ideolojiyi benimsetmek amacıyla kaleme alınmış kitapların getirilmesi tepkilerle karşılandı.

Tepkilerin büyük bir kısmı, artık üstü kapalı bir biçimde bile söylemeye gerek duymadan yazılan noktalar üzerinde yoğunlaştı. Basının yanı sıra bir çok ilerici kuruluş da bu protesto eylemlerine katıldılar. Ancak bu ders kitaplarının tüm satırlarını okumakla ve öğretilenleri sınavlarda aynen tekrarlamakla yükümlü olan öğrencilerin tepkisiydi asıl önemli olan. Çünkü eğitim sisteminin tüm çarpıtmalarından, tüm bozukluklarından doğrudan doğruya etkilenen onlardı.

İşte geçtiğimiz günlerde yayınlanan ve Dev-Lis üyesi lise öğrencileri tarafından hazırlandığı belirtilen «Faşist Lise Tarih Kitapları Eleştirisi» isimli kitap, öğrencilerin günlük yaşantılarına giren kitapların gerçek yüzünü göstermek amacıyla yazılmış başarılı bir kollektif çalışma örneği oldu.

Toplumun ideolojisinin yeniden-üretildiği eğitim kurumlarında, bugüne dek burjuva ideolojisinin verildiğini, ancak yeni kitaplarla hiç de burjuva ideolojisinin basit bir uzantısı olmayan faşist ideolojinin getirildiğini belirten öğrenciler, kendilerine düşen görevin bu çağdışı ideolojiyi eleştirmek ve aynı somut araçlarla karşılık vererek zavallılığını sergilemek olduğunu söylüyorlar.

Bilimsel sosyalizmden hareket ettiklerini belirten öğrenciler faşist ideolojinin bilim kılığına giremeyecek denli sefil olduğunu göstermekle yetinilmemesi gerektiğini; asıl yapılması gerekeninin bu kitapların bilimsel alternatiflerinin getirilmesi olduğunu belirterek şu çağrıda bulunuyorlar : «Faşist kitaplara karşı çıkmak (bunları eleştirmek ve yerine bilimsel alternatiflerini getirmek), faşist eğitimi uygulamamak, her aydının, her öğretmenin, onlar yapmasa da öğrencilerin görevidir.»

Dört bölümden oluşan kitabın önsözünde bu yılki tüm ortaöğretim kitaplarına bir önsöz yazan sabık Talim Terbiye Kurulu Başkanı Rıza Kardaş'ın «okulun birinci derecede sorumluluğu bazı becerileri ileri götürmek ve bilgiyi aktarmaktır.» yolundaki cümlesi ele alınarak okulun amacının becerileri kazandırmak olması gerektiğine işaret ediliyor.

Yılmaz Öztuna'nın yazdığı her üç tarih kitabının ana özelliklerinden birinin «tarihin belirleyici etkeni olan ekonomiye yer ayrılmaması» olduğunu belirten genç araştırmacılar Ekonomi -Politik başlıklı bölümde, tarihte üretim biçimlerinin oynadığı rolün yadsınması yüzünden tarihsel olayların kişilerin hareketlerine, rastlantılara dayandırıldığını örneklerle sergiliyorlar. Tarihi kişilere dayandırmanın ise «Führer» biçimi kahramanlar yaratma amacıyla kullanıldığını belirtmeye gerek yok. Fransız ihtilalinin, Napolyon Savaşlarının anlatılış biçimlerinin örneklerinin verildiği bölümün şaşkınlığı geçmeden öteki sayfalarda Türklerin akıl almaz serüvenleriyle karşılaşıyorsunuz.

Tarih kitaplarındaki her örneğin sabırla incelenip eleştirildiği bu çalışmanın ele aldığı şu örneği vermek lise tarih kitaplarının ne kadar yürekler acısı bir durumda olduğunu göstermesi bakımından hayli ilginç: «Türk karakterinin... mühim bir unsuru üstünlük şuuru (complexe de superiorite)'dur. Türk vekarı da ünlüdür. Türk vakurdur. Vekarı içinde mütevazi, ciddi ve ağırbaşlıdır. Gürültüden ve gevezelikten nefret eder. Az konuşur. Hemen hiç gürültü yapmaz. Kahkahayla gülmemeye dikkat eder heyecanını belli etmez. Sessizliği sever. Huzuruna düşkündür. Koşmaz. Sokakta kimseyi kovalamaz. Sokakta ilgi uyandıran bir şey gördü mü bakıp geçer. Durup kalabalık yapmaz ağırbaşlı ve anlayışlıdır. Erken yatıp güneş doğmadan kalkar. Dedikoduyu sevmez. Övünmeyi ayıp sayar. Çocuklar çığlık atmaz ve dövüşmezler. Yüksek sesle konuşmanın ayıp olduğu her çocuğa öğretilir.» (Lise III/s. 407-408) ama siz asıl kitabın satırları arasında yatan amacın çarpıcı bir örneği olan şu sözlere bakın: «Büyüğe saygı, küçüğe sevgi değişmez Türk terbiyesidir. Burada büyüklük yalnız yaş bakımından değildir. Aynı zamanda makam ve servet bakımındandır.» (Lise III/ s. 408)

Dev-Lis üyesi lise öğrencilerinin hazırladıkları kitapta daha sonra devlet hiyerarşi ve seçkinlik başlığı altındaki bölümde tarih kitaplarında hiyerarşi kavramına verilen özel önem belirtilerek üstün ırk, millî birlik, millî bilim vs. gibi kavramların geliştirildiği bir terminolojinin yaygınlaştırıldığına işaret ediliyor. Sözkonusu faşist görüşlerin, Hitler'in Kavgam isimli kitabındaki görüşleriyle nasıl bir paralellik taşıdığı da örneklerle gösterilmiş.

İ. Kafesoğlu ve Altan Deliorman'ın yazdıkları lise I tarih kitabının da faşist ideolojiye temel oluşturmak üzere eski Türk toplumlarına hayranlık uyandırmak amacını taşıdığını belirten araştırmacılar daha sonraki bölümlerde I. ve II. Dünya Savaşlarının kitapta anlatılan nedenleriyle gerçek çıkış nedenlerini karşılaştırarak ne gibi tahrifatlar yapıldığını ortaya koyuyorlar.

Belli başlı özelliklerini kısaca belirtmeye çalıştığımız bu başarılı çalışmayı ortaya koyan genç araştırmacıları kutlarız. Birincisi, burjuvazinin ders kitapları üzerinde kurduğu bilimsel tahakkümün lise tarih kitaplarındaki çarpıtmalarını sergiledikleri için, ikincisi, çarpık eğitim sisteminden doğrudan doğruya etkilenen arkadaşlarıyla birlikte ders kitaplarındaki faşist harekâta örgütlü bir biçimde topluca tepki gösterdikleri böylesine güzel bir bilimsel çalışmayla karşı çıktıkları için.

Bu başarılı çalışmanın, araştırmacıların da belirttiği gibi bazı eksik yanları var doğal olarak. Bütün hataları bir yana kitabın asıl önemi yıllardır yapılması gereken şeyin bizzat öğrenciler tarafından kollektif bir çalışma ürünü olan bu kitapla başlatılmış olması. Yazarların belirttiği gibi asıl yapılması gereken bu kitapların bilimsel âlternatiflerinin hazırlanmasıdır. Kitap boyunca şu soruya yanıt verilmesi gerektiği ortaya çıkıyor: Marksist bir tarih kitabı nasıl olmalıdır? Aslında yalnızca bir sergileme olan ve faşist içerikli kitapların içyüzünü ortaya koyan bu kitap Marksist ilkelere göre hazırlanmış tarih kitaplarının gerekliliğini vurgulaması ve bu konuda neler yapılabileceğini düşündürmeye yöneltmesi açısından da ayrı bir önem taşıyor.

Son olarak, bu çalışmanın tarih kitaplarından sınavlarda sorumlu olan öğrencilerde anlatılanların doğru olmadığına ilişkin kuşkular uyandırması, okuduğu kitabın hangi amaçlarla kaleme alındığını göstermesi ve öğrencilerde tarih dersinin yalnızca sıkıcı bir ders olduğu imajını yoketmesi açısından büyük bir iş başardığını belirtmeliyiz.

K.MARX: gençlerin meslek seçimi üzerine

Çeviren : Ragıp ZARALI

Aşağıdaki sunduğumuz yazının Karl Marx'ın ilk teorik yazısı olduğu söylenebilir. Gençlerin meslek seçimiyle ilgili bu yazıyı Marx 10 ağustos 1835'de lise son sınıfta okurken kompozisyon ödevi olarak hazırlamıştı. Genç Marx'ın bu yazısını düşünce zenginliği açısından «övülmeye lâyık» bulan öğretmeni, ödevin altına düştüğü notta yazarın zengin bir ifade uğruna çok kez doğruluktan uzaklaştığını belirtiyor. Ödevin bazı sözcüklerinin altını çizen öğretmenin Marx'ın bu yanlışa sık sık düştüğünü belirtmesi ise materyalist tarih anlayışının ilk tohumlarının görüldüğü bu yazının gereğince değerlendirilmediğini gösteren, ama klasik öğretmen ödev değerlendirmesinin tipik bir örneği olarak da hayli anlamlı bir belge. Marx'ın ortaöğrenim dönemi ve söz konusu yazı ile ilgili olarak onun hayatını ve eserlerini tüm açılarıyla incelemiş olan Davit Riazanof şunları demektedir: Marx'tan «Gençler Nasıl Meslek Seçmeli» konulu bir kompozisyon yazması istenmişti. Marx bu konuyu belirli bir açıdan ele almış ve yazısında, özgürce bir meslek seçiminin söz konusu olamayacağını, insanın seçimini önceden belirleyen koşullar içinde doğduğunu, bu koşulların insanın dünya görüşünü biçimlendirdiğini ispatlamaya çalışmıştı. Bu yazıda materyalist tarih alayışın ilk tohumlarını görebiliriz.»

Hayvanın, içinde hareket edeceği alanı doğanın kendisi belirler ve hayvan bu alanı aşmaksızın, hatta başka bir alanın varlığını sezmeksizin -böyle olunca da sessizce- hareket eder. Tanrısal güç kişiye genel bir amaç vermiştir: insanlığı ve kendini yüceltmek, ama bu amacın elde edilebilmesi için gerekli araçları keşfetmesini de kişiye bırakmıştır; toplum içinde, kendini ve toplumu en iyi biçimde yükseltebilmeyi, kendine en uygun mesleği seçmeyi ona bırakmıştır.

Bu seçim, diğer yaratıklar önünde insanın en büyük ayrıcalığıdır, ama aynı zamanda da onun tüm yaşamını yok edebilecek, tasarılarını alt üst edip onu mutsuz kılabilecek bir olgudur. İşte bu seçim konusunda ciddî olarak düşünmek yaşam yarışına başlayan ve en önemli sorununu şansa bırakmak istemeyen bir gencin kesinlikle ilk sorumluluğudur.

Herkesin ulaşmak istediği bir hedef vardır ve bu hedef en azından kişinin kendisi için yüce bir anlam taşımaktadır özellikle en köklü inanç ve yüreğinin ta derinlerinden gelen ses bu hedefi öyle niteliyorsa, çünkü tanrısal güç ölümlü insanı tümüyle kılavuzsuz bırakmaz: o ölçülü ama kesin konuşur.

Ama bu ses, kolayca bastırılabilir, Bize coşku veren, (belirli) bir anın ürünü olabilir, başka bir an da onu yok edebilir. Belki hayal gücümüz alevlenir, duygularımız harekete geçer, gözümüzün önünde hayaletler uçuşur ve tanrının bize gösterdiğini sandığımız hedefe tutku ve telâşla yöneliriz. Ama coşkuyla kucakladığımız şey bizi çabucak geri iter ve tüm varlığımızın yaşamımızın yok olduğunu görürüz.

Bundan dolayı, bir meslek için gerçekten heyecan duyup duymadığımızı, içimizden gelen bir sesin bunu onaylayıp onaylamadığını, ya da bu ilhamın bir kuruntu, bize tanrının bir çağrısıymış gibi gelen şeyin bir tür kendini aldatma olup olmadığını ciddi bir biçimde irdelemeliyiz. Fakat aldığımız ilhamın asıl kaynağını araştırmadan bütün bunları nasıl ayırdedebiliriz ki?

Yüce olan şey parıldar, parıltısı da ihtirası doğurur ve ihtiras da kolayca ilham, ya da bize ilhammış gibi gelen şeyi yaratabilir; İhtiras çılgınlığının baştan çıkardığı insanı akıl dizginleyemez ve o, çığrından çıkmış arzu ve içgüdünün gösterdiği hedeflere atılır: artık konumunu, mesleğini seçemez, bunu rastlantı ve hayal belirler.

Öte yandan gönül eğilimimiz, bizi en verimli olup en çok ışıldayacağımız konumlara yöneltmez. Gerçekten de uzun yıllar sonra seçtiğimiz mesleğin bizi yormayıp hevesimizi kursağımızda bırakmayacağını, coşkumuzu yok etmeyeceğini tersine bizi tükettiğini, isteklerimizin ise gerçekleşmediğini, düşüncelerimizin kağıt üzerinde kaldığını görürüz: o zaman da tanrıya isyan eder ve insanlığa lânet okuruz.

Ancak bir meslek için anî bir heyecanı doğurabilecek olan yalnızca ihtiras değildir. Hayalimiz de onu süslemiş olabilir ve bize hayatın sunabileceği en yüksek şeymiş gibi sunmuş olabilir. Onu çözümlemeye girişmedik, omuzlarımız yükü kaldırmayı denemedi, büyük sorumluluğu göz önüne almadık; ona yalnızca uzaktan baktık ve uzaklık da aldatıcıdır.

Kendi aklımız burada yol gösterici olamaz, çünkü ne deney, ne de sağlam bir gözlem onu desteklemediği gibi, duygularımız onu aldatıp hayallerimiz gözünü kamaştırmaktadır. O halde gözlerimizi kime çevireceğiz, aklımızın bizi terk ettiği yerde bizi kim destekleyecek?

Daha önce hayat yolunda yürümüş, kaderin sillesini yemiş olan ana-babamız diye bağırır yüreğimiz.

Ve eğer gelecekteki mesleğimizi soğukkanlılıkla irdeledikten, ne gibi yükler taşıtacağını gördükten, güçlükleriyle ve görevleriyle tanıştıktan sonra, coşkumuz hâlâ sürüyorsa, hâlâ bu mesleği sevmeye devam ediyor ve bu mesleğe çağrıldığımıza inanıyorsak, onu kabul etmeliyiz. O zaman ne duyduğumuz heyecan bizi aldatır, ne de telâş içinde sürükleniriz.

Ama ne var ki bizi ilgilendirdiğini inandığımız mesleği her zaman ele geçiremeyiz; toplum içindeki ilişkilerimiz, -bir ölçüde- biz onları belirleyecek bir konuma gelmeden önce başlar.

Fiziksel yapımız da seçimimizde çok kez tehlikeli bir engeldir ve kimsenin kendini küçümsemesine fırsat vermez.

Hoş bu engeli yok sayabiliriz ama o zaman düşüşümüz de o denli hızlı olur, o zaman derme çatma yıkıntılar üzerine bir yapı kurmaya kalkışırız, o zaman tüm hayatımız tinsel ve bedensel ilke arasındaki acıklı bir kavgadan ibaret olur. Fakat kendi içinde çatışan unsurları yatıştırmayı beceremeyen biri, yaşamın acımasız baskılarına nasıl karşı koyabilir, sükûnet içinde nasıl davranabilir; yapıcı ve olumlu davranışlar yalnız bu sükûnetten boy atabilir, olgun meyvelerin gelişebileceği tek toprak budur.

Mesleğimize uygun olmayan bir fiziksel yapıyla uzun süre ve büyük bir rahatlıkla ve neşeyle çalışamıyorsak bile rahatımızı görevimizin emrine verme sorumluluğu, zayıflığımıza karşı bizi destekler, ka-

rarlı davranmamızı sağlar ama gene de yanlış yaparız. Ama yeteneğimiz dışında bir meslek seçmişsek, onu asla yeterince yerine getiremeyiz; kısa sürede yeteneksizliğimizden utanç duymaya başlarız ve kendi kendimizde yararsız bir yaratık, toplumun işini yapamayan bireylerinden biri olduğumuzu düşünürüz. Bunun doğal sonucu da kendini küçük görmedir, acaba çevremizin tesellilerine bundan daha kapalı ve daha acı bir duygu var mıdır? Kendini küçük görme bir yılandır, insanın göğsünü kemirir, yüreğinden hayat kanını emer ve onu insan düşmanlığı ve umutsuzluğun zehiriyle yoğurur.

Yakından incelediğimiz bir meslek dalındaki yeteneğimiz konusunda hayale kapılmak geri teperek bizden intikamını alacak olan bir yanlıştır ve bu yanlış dış dünyanın tepkisiyle karşılaşmasa bile, yüreğimizde tüm dünyanın kınamasından, ayıplamasından çok daha korkunç bir acı uyandırır.

Bütün bunları düşündükten sonra ve yaşam koşullarımız sevdiğimiz bir mesleği seçmemize izin veriyorsa, bize en yüce onuru kazandıracak, doğruluğuna kesinlikle inandığımız düşüncelere dayanan, insanlık için çalışmamızda bize en geniş alanı sağlayacak ve her mesleğin yalnızca bir araç olduğu ortak amaca -mükemmelliğe- bizi yaklaştıran bir mesleği benimsemeliyiz.

Onur, insanı en fazla yücelten, onun davranışlarına ve tüm eylemlerine daha yüce bir saygınlık veren, onu arındıran, kitlenin hayranlığını çeken ve onu kitlenin önderi durumuna getiren şeydir.

Fakat onur, bizi aşağılık bir araca dönüştüren bir meslek değil, kendi alanımızda bağımsız ve yaratıcı olmamıza olanak veren bir meslekle sağlanabilir. Onur, hiç bir şekilde bizi kınanacak davranışlarda bulunmamızı gerektirmeyecek bir meslekle, gururla seçeceğimiz bir meslekle sağlanabilir. Böyle bir meslek ise, her zaman en yüce olanı olmayabilir, ama her zaman en yararlı olandır. Ama onursuz bir mesleğin bizi alçaltması gibi, daha sonra yanlışlığını kavrayacağımız düşüncelere dayanan bir mesleğin yükü altında ezilmemiz de kaçınılmazdır.

Burada kendini kandırmadan başka bir yola baş vuramayız ve umutsuzca bir kurtuluş, ancak kendini aldatmakla sağlanır.

Yaşamın kendine organik bağlarla bağlı olmayan soyut düşüncelerle dolup taşan meslekler, ilkeleri henüz sağlam, varsayımları henüz güçlü ve sarsılmaz durumda olmayan bir gencin yapacağı seçim için son derece tehlikelidir; özellikle bunlar yüreğimize derin kökler salmışsa ve ortaya çıkardıkları düşünceler uğruna yaşamımızı ve tüm eğilimlerimizi feda etmeye değdiği kararına varırsak bu meslekler en yüce olanlarmış gibi gözükebilir.

Bu tür meslekler soyut düşüncelere eğilimi olan kişiyi mutlu kılabilir, ama düşünüp taşınmadan, ani bir itkiye boyun eğerek, meslek seçiminde acelecilik eden kişiyi yok ederler.

Öte yandan, mesleğimizin dayandığı düşüncelere gösterdiğimiz büyük dikkat, bize toplumda daha yüksek bir konum sağlar, onurlu olmamızı sağlar ve davranışlarımızı tutarlı kılar.

Değer verdiği bir mesleği seçen biri, onun gerçekleştiremeyecek düşüncesiyle titreyecektir ve ancak toplum içindeki konumu sağlam olursa kararlı davranabilecektir.

Meslek seçiminde bizi yönlendirecek olan temel ilke, insanlığın mutluluğu ve bizim kişisel gelişmemiz olması gerekir. Bu iki çıkarın karşıt bir çatışma içinde olabileceği, birinin diğerini yok edeceği düşünülmemelidir; tam tersine insan doğası öylesine kurulmuştur ki, insan kendi mükemmelleşmesini, ancak çağdaşlarının mükemmelleşmesi, onların mutluluğu için çalışarak sağlayabilir.

Eğer insan salt kendisi için çalışırsa, kuşkusuz, ünlü bir bilgin, büyük bir filozof, seçkin bir ozan olabilir, ama asla mükemmel, gerçekten büyük bir insan olamaz.

Tarih, kendini toplum (umum) için çalışmaya adayan kişilere büyük demektedir; deney, en büyük sayıda insanı mutlu kılan insanı, en mutlu kişi olarak alkışlamaktadır; din bile bize, herkesin örnek almaya çalıştığı idealin, kendini insanlık uğruna kurban eden ve böylesi yargıları yok etmeye cesaret eden kişi olduğunu öğretmektedir.

Eğer insanlık için en fazla çalışabileceğimiz bir konum seçersek, hiç bir yük bizim belimizi bükemez, çünkü bunlar herkes için yapılan fedakârlıklardır; o zaman biz ancak küçük, sınırlı ve bencilce bir sevinç duymakla kalmayacağız tersine mutluluğumuz milyonların olacak, eylemlerimiz sessiz ama sürekli işleyerek yaşayacak ve küllerimizin üstüne onurlu insanların ateşli göz yaşları dökülecektir.

* * * *

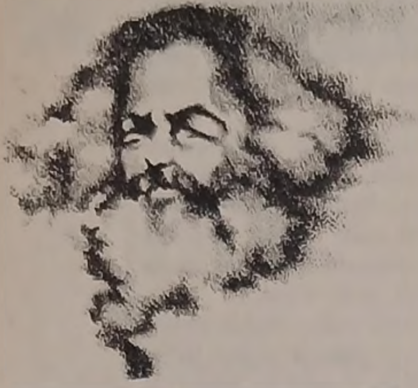
(Öğretmenin Yargısı)

Oldukça iyi.

Ödev düşünce zenginliği, iyi ve planlı düzeniyle övülmeye lâyıktır. Ancak, yazar burada da kendisinde alışılagelen bir yanlışa düşmüş, olağanüstü, (benzetme, mecaz vb. açıdan) zengin bir ifade uğruna, aşırı bir denemeye girmiştir; bundan dolayı altı çizili birçok yerdeki ifadeler, tek tek ifadeler yanında cümle bağlantılarında da, gerekli açıklık ve kesinlikten, çok kez de doğruluktan yoksundur.

10-16 Ağustos 1835

Karl Marx - Friedrich Engels: Collected Works, Volume 1, (Lawrence and Wishart, London 1975) ve Karl Marx : Texte zu Methode und Praxis I (Rowohlts, 1969) adlı kitaptan çevrilmiştir.

K.Marx: egitim, üretken çalışma ile bütünleşmelidir

Karl Marx'ın Gotha programının eleştirisindeki eğitimle ilgili görüşleri

B — Alman İşçi Partisi, devletin entelektüel ve (*) manevî temeli olarak şu taleplerde bulunur :

1 — Devlet tarafından sağlanan *herkes için aynı olan genel halk eğitimi*. Herkes için okula gitme mecburiyeti, parasız eğitim.

Herkes için aynı olan halk eğitimi? Bu kelimeler ne anlama gelir? Bugünkü toplumda (ve bizim meselemiz bugünün toplumudur) eğitimin bütün sınıflar için *aynı* olabileceğine mi inanılıyor? Yoksa; sadece ücretli işçilerin değil köylülerin de iktisadî durumlarıyla bağdaşabilen o biricik eğitimden, ilkokul eğitiminden ötesi yukarı sınıflara zorla yasak mı edilecek?

«Herkes için okula gitme mecburiyeti. Parasız eğitim.» Birincisi Almanya'da bile şimdiden var, ikincisi İsviçre'de ve Amerika Birleşik Devletleri'nde ilkokullar için uygulanmaktadır. Eğer ABD'nin bazı eyaletlerinde yüksek öğrenim müesseseleri de «parasız» ise, bu, sadece bu eyaletlerin genel bütçelerine yukarı sınıfların okul masraflarını da kattıklarını gösterir. Sırası gelmişken belirtelim ki, 5. maddede talep edilen «adaletin parasız tevzii» için de bu böyledir. Hemen her yerde ceza adaleti parasız tevzi edilir, medenî kanun ise hemen hemen tamamen mülkiyet üzerinde çıkan çatışmalarla ilgilenir, bu bakımdan hemen hemen her yerde mülk sahibi sınıfları ilgilendirir. Bunlar, açtıkları dava masraflarını hazineye mi gördüreceklerdir?

Okullarla ilgili paragrafta, hiç değilse, ilkokullara teknik okulların (teorik ve pratik) eklenmesi talebi konmalıydı.

«Halkın devlet tarafından eğitimi», kesin olarak karşı durulması gereken bir şeydir. Genel bir kanunla ilkokulların gelir kaynaklarının, öğretim personelinden istenen yeteneklerin, okutulan derslerin vb. tespiti, ve Amerika Birleşik Devletleri'nde olduğu gibi, devlet müfettişlerinin yardımıyla bu kanunun uygulanmasının denetimi, devleti halkın eğiticisi yapmaktan bambaşka bir şeydir! Üstelik, burada yapılacak şey, okuldan hükümetin ve kilisenin her türlü etkisini uzak tutmaktır. Hem Prusya-Almanya İmparatorluğunda asıl halk tarafından sert bir eğitime tâbi tutulması gereken devlettir (ve burada «geleceğin devleti» gibi bir aldatıcı kaçamağa başvurulmasın: bunun ne olduğunu gördük).

Zaten bütün program, bütün demokratik lafazanlığına rağmen, bir uçtan bir uca Lassalle'cılar mezhebinin devlete kölece inanma mikrobuna bulaşmıştır, ya da, bundan daha iyi bir şey olmayan, demokrasi mucizesine inançla doludur; daha doğrusu, program, ikisi de eşit olarak sosyalizmden uzak olan bu iki cins mucizeye inanma arasında bir uzlaşma teşkil etmektedir.

«Bilim özgürlüğü!» diye yazıyor Prusya Anayasasının bir paragrafı. O halde bunun burada yeri ne?

«Vicdan özgürlüğü!» eğer bu *Kulturkampf* (**) zamanlarında liberalizme kendi eski sloganları hatırlatılmak isteniyorsa, şu şekilde yapılabilirdi: «herkes, polis burnunu sokmadan, dinî ve bedenî ihtiyaçlarını yerine getirebilmelidir». Ama İşçi Partisi, burada, burjuva «vicdan özgürlüğü»nün akla gelebilen bütün *dinî inançlar için özgürlüğü* hoşgörüyle karşılamaktan öte bir şey olmadığı halde, bizzat parti, vicdanları dinî göz-bağcılıktan kurtarma çabasında olduğunu ifade edebilirdi. Ama ne çare ki, «burjuva» seviyesi bu konuda da aşılmamaktadır.

Böylece sona varmış bulunuyorum, çünkü programın eki onun karakteristik bir bölümünü teşkil etmemektedir. Onun icin üzerinde çok kısa duracağım.

2 — Normal işgünü

Hiç bir başka ülkede işçi partisi bu kadar muğlâk bir talep ileri sürmemiş ve her zaman şartları gözönünde tutarak normal saydığı işgününün süresini tespit etmiştir.

3 — Kadınların çalışmasının sınırlanması ve çocukların çalışmasının yasaklanması.

Işgününün bir düzene bağlanması kadın emeğinin işgünü süreleri, dinlenme süreleri vb. bakımından sınırlanmasını kapsar; yoksa bu, özellikle kadınların sağlığına zararlı olan ya da cinsiyet bakımından ahlâka aykırı olan sanayi kollarından kadınların uzak tutulmasından başka bir anlama gelemez. Eğer bu kastediliyorsa, söylenmeliydi.

«Çocuk emeğinin yasaklanması!»: burada, yaş haddi, mutlaka belirtilmelidir.

Çocuk emeğinin *genel yasaklanması*, büyük sanayinin varlığıyla bağdaşmayan bir şeydir; böyle bir talep, uygulanması sözkonusu olmayan safdilce bir özlemi ifade eder. Eğer mümkün olsaydı, bunun gerçekleşmesi gerici sonuçlar verirdi, çünkü başka çocukları koruma tedbirleriyle birlikte, iş zamanının yaşlara göre sıkı bir şekilde düzenlenmesi, ve daha genç yaşta üretici çalışmanın eğitimle birleştirilmesi, bugünkü toplumun değişmesini sağlayacak olan güçlü bir araçtır.

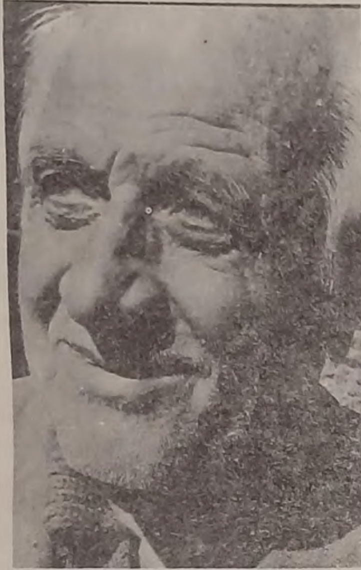
(*) Karl Marx «Gotha programı eleştirisi» Sol Yayınları

(**) (Ünlü «kültür uğruna savaş», *Kulturkampf*, yani Bismarck'ın 1870'den sonra «merkez» partisi olan Alman Katolik Partisine karşı katolikliğe yöneltilen polis terörüne başvurarak giriştiği savaş.) «Bu savaşıyla Bismarck, sadece, katoliklerin mücadeleci papazlar zümresini güçlendirmiştir; siyasî bölünmeler yerine dinî bölünmeleri ön plana koyarak gerçek kültür davasına ancak kötülük etmiştir; o, işçi sınıfının ve burjuva demokrasisinin bazı tabakalarının dikkatini devrimci sınıf mücadelesinin gerektirdiği temel görevlerden, en yüzeysel ve en burjuvaca yalancı papaz düşmanlığına kaydırmıştır.» (Lenin «De l'attitude du Parti ouvrier à l'égard de la religion» ('İşçi Partisinin din karşısındaki tutumu'), 1909

TÜRKİYE'DE SOSYALİST HAREKETİN GEÇMİŞİNE BİR BAKIŞ

yılların içinden

ABİDİN NESİMİ

«Ben genel olarak özgür düşünceli, hoşgörülü bir kişiyim. Bu itibarla yakın ilişkiler kurduğum kişiler arasında hem sağ, hem sol görüşlü kişiler yer alabilmiştir. Örneğin, hepsi rahmetli olan, Rıza Nur, Cevat Rifat Atilhan, General Ali İhsan Sabis gibi sağ eğilimli tanınanlar; Memduh Şevket Esendal gibi Kemalist tanınanlar; Mustafa Börklüce (Sarı Mustafa), Nâzım Hikmet, Ferit Kalmuk (Telefoncu Ferit), Fuat Sabit, Cami Baykurt gibi sol eğilimli olanlar; Çolak Hayri gibi (Kuvay-ı Seyyare Komünist Partisi) yönetiminde yer alanlar, Dr. Fahri Kutlar, Erzurumlu Cafer, Ahmet Cevat Emil gibi Teşkilât-ı Mahsusa'da (İttihat ve Terakkî döneminde devletin gizli tedhiş örgütü) çalışmış olanlar vardır.

Bu kişilerle geçen sohbetlerimizde edindiğim bilgiler gerçekten önemlidir. Sosyal tarihimizin belli bir dönemini aydınlatıcı niteliktedir.

....

«... biz burada amaç olarak kendi politik hayat serüvenimizi değil, politik hayat serüvenimizin yardımıyla Türkiye'nin toplumsal sürecinin doğrultusunu saptamaya çalısacağız. Böylelikle marksizme geliş sürecimizin doğrultusunu da gösterebileceğimizi sanıyoruz...»

Türkiye'de sosyalist hareketler tarihi belli başlı birkaç çalışmanın dışında yeterince araştırılmamış bir konudur. Özellikle 1925 sonrasındaki gelişmeler kesin bir açıklığa kavuşmamıştır. Bunun birinci nedeni 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükun Kanunu ile her türlü muhalefetin tamamen susturulmasıyla birlikte solun gizli çalışma dönemine girmesidir. Bu dönemden başlayarak günümüze kadar gelen sosyalist hareketlerin belgelere dayanan gerçek bir tarihi henüz yazılmamıştır. Araştırmacıların pek çoğunun bu konuyla ilgili olarak ortaya sürdükleri engel, bu dönemle ilgili belgelerin yok denecek kadar az olmasıdır. Buna rağmen bu dönemle ilgili kimi belgelerin solu karalamak amacıyla yazılmış kitaplarda kullanılmak üzere belli kişilerin hizmetine verildiğini görüyoruz. Şimdilik bu dönemle ilgili tüm belgelerin derlenerek tüm arşivlerin araştırmacıların hizmetine verilmesini ve yeni çalışmaların yapılmasını beklemekten başka çare yok.

Bu bakımdan Türkiye'deki sol akımların günümüze dek uzanan gerçek bir tarihinin yazılması sözkonusu olduğunda önceki sayılarımızda belirttiğimiz gibi bir döneme tanıklık etmiş, çeşitli olaylarda önemli rol oynamış kişilerin anılarının bu tür kitaplarda önemli bir kaynak olacağı açıktır. Toplumsal olayların gelişim koşullarını sergilemesi açısından sosyalist hareketler tarihinin yazılmasına katkıda bulunacak olan çeşitli kişilerin anılarını yayınlamaya başlayan yayınevimiz Tarihin Tanıkları Dizisinin ikinci kitabı olarak Abidin Nesimi'nin **«Yılların İçinden»** isimli anılar kitabını sunuyor sizlere.

Öğrencilik yıllarından başlayarak içinde bulunduğu olayları bir anılar bütünü olarak sergileyen Abidin Nesimi, bu kitabında özellikle genç kuşaklarca bilinmeyen bir dönemin anlaşılmasına yardımcı oluyor. Osmanlı Türkiyesinden başlayarak günümüze dek süregelen olayları anlatan Abidin Nesimi, büyük ölçüde öznel yargılara varmaktan kaçındığı bu kitabında, Selanik ve Manastır Ocakları, Teşkilât-ı Mahsusa'nın ortaya çıkışı MTTB ve TMGT gibi kuruluşların işlevleri gibi olayların yanı sıra tanıdığı kişilerin anıları aracılığıyla sosyalist hareketler tarihini ve CHP, DP iktidarları dönemlerindeki eylemleri akıcı bir üslupla sergilemektedir.

Yeni kuşaklarca pek bilinmeyen bir dönemi aydınlatmaya çalışan Abidin Nesimi anıları boyunca edindiği izlenimleri şöyle özetliyor: «Yılların arasında geçen yaşantımızın nirengi noktalarını vermeye çalıştık. Pek doğaldır ki biz bunu kendimizi tanıtmak için değil, belli bir tarih döneminin anlaşılmasına katkısı olur inancıyla yaptık. Bu tarihsel-toplumsal dönem tek parti-tek şef dönemidir. Biz bu dönemin karakteristiklerini ve bir kişinin Türkiye'deki sosyalizmle ilgili izlenimlerini belirttik. Bu izlenimlerden çıkan sonuçların biri, tek parti-tek şef döneminin tertiplerle, iftiralarla, isnatlarla, halkı aldatma ile muvazaalarla varlığını sürdürdüğüdür. Diğer bir sonuç da, böyle bir ortamda sosyalizmin de özellikle 1929'dan 1951'e kadar olan dönemde egemen sınıfların tertipleri ile içi içe olduğudur.»

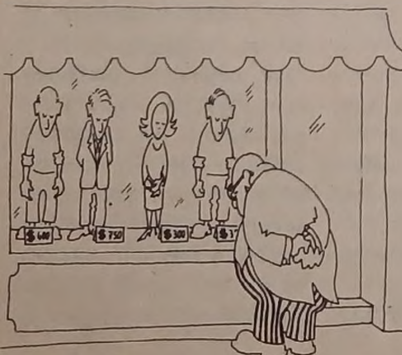
Türk solunun o dönemde içine düştüğü ayrılıkların nedenlerini ve gelişimini anlatan Abidin Nesimi'nin bir anlamda sosyalist hareketlerin geçmişine eleştirel bir bakış niteliğini taşıyan bu kitabının ilgiyle karşılanacağını umuyoruz.

«Düzene Uygun Kafalar Nasıl Oluşturulur», E.A. Rauter'in incelemesi, Türkçesi: Merlin Ecer, Gözlem Yayınları (2. Baskı) 15 Lira.

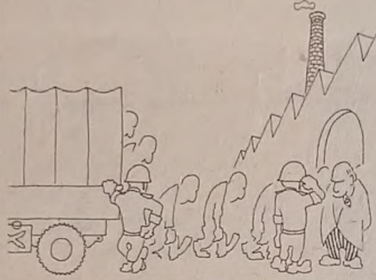
kapitalist toplumda eğitim

Taylan ALTUĞ

İnsanın emek gücünün, her çeşit yaratıcı yeteneklerinin özgür bir biçimde açılıp geliştirilmesini kapsayan ve insanın kendisini gerçekleştirmesinin bilgisel temelini veren eğitim, çağdaş kapitalist dünyada bütünüyle insanın aleyhine işleyen, insanın belirli bir sınıfsal çıkar doğrultusunda bütünüyle olumsuzlanmasını getiren ideolojik bir aygıt niteliği taşır. Genel planda yabancılaşmış insanlar ve insan ilişkileri üretilmesine katılan bu aygıt (eğitim) özel planda belirli bir sınıfın (burjuvazinin) çıkarları doğrultusunda kitleleri düşünsel - duygusal olarak şartlandırarak, burjuvazinin emrinde işgörecek mekanize emek köleleri yaratır. Soru sormayan, verileni kabullenen bireyci, tüketim toplumuna uygun plastik beyinli insanlar «imal eden» kapitalist eğitim sistemi, bu işlevini sahte bir tarafsızlık maskesiyle gizlemeye de çalışır. Oysa sınıflı bir toplumda, eğitimin sınıflarüstü bir nitelik taşıdığı sanısı, ideolojik bir aldatmacadan öte bir şey değildir. «Her toplumun zorunlu yaşama ve gelişme koşullarından biri olan eğitim, toplumsal bir olgu olarak, toplumsal gelişme yasalarına tabidir. Eğitim her toplum düzeninde özgür nitelikler kazanır ve sınıflı toplumda, egemen sınıfın amacına tabi olur, böylece sınıfsal bir karakter taşır.»

Kapitalist bir toplumda, eğitimin gerçekleştirildiği kuruluşlar, okullar, televizyon, radyo ve basınorganları, kapitalist yeniden üretimin gerçekleştirilmesinde, yeni varolan toplumsal düzenin sürdürülmesinde temel ideolojik görevler üstlenirler. Böyle

bir toplumda eğitimin amacı, insanların özgür, uyumlu ve çok yönlü gelişmiş, üretici bir kişilik kazanmaları değil, onların belirli bir doğrultuda biçimlendirilmeleridir. Bu biçimlendirmeden edinilen sonuç ise, «itaatkâr ve sadık uşaklar, (burjuvazinin) kendi iradesini uygulayacak insanlar ve sermaye köleleri» yetiştirmektir.

Eğitim olgusunun taşıdığı sınıfsal içerik ve ideolojik işlev, zamanımız Türkiye'sinde geniş tepki ve tartışmalara konu edilen «ders kitapları» sorunuyla somut biçimde bir kere daha yüze çıkarken, soruna reformist açıların dışında daha radikal bir yaklaşımın gerekliliği de yeniden gündeme gelmiş oldu. Eğitim sorununa sahip çıkmak ve eğitim mücadelesinde belirli hedefleri gerçekleştirebilmek ise, elbette bu konuda asgari bir «bilgilenme»den, dolayısıyla kitaplardan geçer. Bu çerçevede, Gözlem Yayınlarının bilimsel bir tavırla oluşturduğu eğitim dizisinde yer alan Rauter'in kitabı, «Düzene Uygun Kafalar Nasıl Oluşturulur», konuya ilk yaklaşımda gerekli teorik bakış açısını, esprili ve o derece vurucu bir içerikle verirken, gerekli aydınlanma ve bilinci de sağlıyor. Kapitalist eğitimin içyüzünü, somut açıklamalarla desteklenmiş özlü çıkarımlar halinde ortaya koyan çalışma, alçakgönüllü yaklaşımıyla ortalama okurla içtenlikli bir bağ kurmayı başararak, sürekli soru soran dinamik tavrıyla ve sert vurgulamalarla gerekli bilinç uyarımını oluşturuyor.

Kafaları Ayarlama Enstitüsü'nün ardında yatan sermaye sınıfının çıkarını ve bu çıkarın bir halkası olan militarist ruhu, burjuvazinin ürettiği genel ideolojik yapıyla sistematik bir şekilde hesaplaşarak açığa vuran «Düzene Uygun Kafalar», her gün, okulda, televizyonda, radyoda, düzenin gazetelerinde oluşturulan bilgi, inanç, alışkanlık ve değerlerin kemikleşmiş yapısına dayanarak sürdürülen sinsi sömürü çarkına ve insani yabancılaşmaya karşı onurlu bir direnmeyi yükseltiyor. Okullarda verilen derslerin hiç bir bilgi iletmediğini, çünkü her şeyden önce başkalarının (düzenin sahiplerinin) isteklerini açıklamak zorunda olduğunu ve bu nedenle de tam tersine derslerin bilgileri gizlemeye yaradığını söyleyen Rauter, Alman faşizminin oluşumunda eğitim sisteminin oynadığı rolü de şöyle vurguluyor: «Ailelerimizin ve dedelerimizin gittiği okullar onlar için öldürücüydü. İnandıkları gazeteler ve radyo kurumları intihar yollarını gösteriyordu. Okul tüm önemli olaylarda hayatlarını kurtaracak olan «Kimin yararına?» sorusunu sormaya alıştırmadı onları. Tüm resmi öğrenim tantanası, onları yetenekli kurbanlık koyunlar yapmak dışında birşey vermemiştir.»

Vatan Gazetesi 13 Nisan 1977